

Butlletí d'Esponellà Vilert i Centenys

núm. 7 - Desembre de 2008

**POBLES I VEÏNATS DEL MUNICIPI
MARTÍS**

HORARIS D'ATENCIÓ AL PÚBLIC:

	NOM	DILLUNS	DIMARTS	DIMECRES	DIJOURS	DIVENDRES
Ajuntament		de 9h. a 14h. de 16h. a 20h.	de 9h. a 14h.	de 9h. a 14h.	de 9h. a 14h.	de 9h. a 14h.
Secretaria	Anna Costejà	de 9h. a 14h. de 16h. a 20h.			de 9h. a 14h.	de 9h. a 14h.
Alcaldia	Rosa Teixidor	d'11h. a 14h.				
Arquit. Tècnica	Rosa M. Busquets					de 12h. a 14h.
Enginyer *	Plana Hurtos Eng.	de 10h. a 14h.				
Metgessa					d'11h. a 13h.	
Infermeria					d'11h. a 13h.	
Farmaciola		de 10h. a 12h.			de 10h. a 13,15h.	de 10h. a 12h.
Jutjat de Pau **	Francesc Pardàs					

* Segon dilluns de cada mes.

** Cal demanar hora per telèfon: 972.597.800

REGIDORIES:

REGIDORIA *	REGIDOR/A	DILLUNS	DIMARTS	DIMECRES	DIJOURS
Governació, Ensenyament i Cultura Benestar i Família, Salut,	Rosa Teixidor	de 10h. a 13h.			
Obres i Serveis, Festes i Joventut	Jesús Marcé		de 19h. a 20h.		
Urbanisme i Hisenda	Roger Soler			de 18h. a 19h.	
Medi Ambient, Indústria, Comerç i Turisme	Roger Biosca				de 19h. a 20h.
Medi Rural i Agricultura	Francesc Darnés			de 13h. a 14h.	

* Cal concertar hora prèvia al telèfon: 972.597.800

ALTRES SERVEIS D'INTERÈS:

Deixalleria mòbil:

ESPONELLÀ: Segon dimecres feiner de cada mes, de 14.30h. a 16.30h., a la Plaça de l'Ajuntament.

CENTENYS: Segon dijous feiner de cada mes, de 17.30h. a 18.30h., a la Plaça Major.

VILERT: Segon divendres feiner de cada mes, de 9h. a 9.30h.

Recollida d'escombraries a tot el municipi els dilluns, dimecres i divendres al matí.

Telèfons d'interès

Ajuntament d'Esponellà	972 59 73 00 / 972 59 70 68
Escola Pública "Carles de Fortuny"	972 59 71 35
Bombers	(085) 972 57 40 80
Creu Roja	972 57 24 50
Clínica Salus Infirorum	972 57 02 08
Consultori de I.C.S. (Banyoles)	972 57 24 74
Hospital Dr. Josep Trueta	972 20 27 00
Polícia Local de Banyoles	972 57 57 57
Teisa (autobusos)	972 57 00 53
Mossos d'esquadra	(088) 972 57 60 16
Oficina de Turisme	972 57 55 73
Correus i telègrafs	972 57 09 99
Servei de taxi (Plaça Turers)	972 57 05 14

NAIXEMENTS

DIA	NOM I COGNOMS
18.12.2008	MERITXELL GIFREU ITER
23.04.2008	JANA QUINTANA MASÓ
29.04.2008	POL FONTANET GONZÁLEZ
07.05.2008	DEVA ROCA PORTA
08.05.2008	JOEL CASTELLÀ MANERA
23.06.2008	ESTEL RIGALL FORES
13.07.2008	JAN PUJOLAR SUAREZ
01.09.2008	ÀFRICA HOMS SALVANERA

AGENDA:

10ena FIRA DE LA CARBASSA I DE PRODUCTES ALIMENTARIS

Diumenge 5 d'octubre

Matí: Recepció de les carbasses. Inauguració del Mercat de Carbasses i Fira Artesana.

Tastets de diferents plats elaborats amb carbassa pels restaurants i establiments del poble i comarca.

Lliurament dels premis de la Carbassa més Gran i del concurs fotogràfic.

Actuació de l'esbart de Lliçà de Munt i la Coral Aurella de l'escola d'Esponellà

Tarda: Inici del Concurs de Fanalets de Carbassa

Tast de cervesa artesana

Lliurament dels premis del Concurs de Fanalets

APLEC DE SANT GALDERIC

Diumenge 12 d'octubre

12:00h Missa al monòlit de Sant Galderic al Pla de Martís

13:00h X Campionat comarcal de fangar

14:00h Dinar de germanor a la roureda del bosc d'Espolla

Tot seguit audició de sardanes amb la cobla:

La Principal de Porqueres

FESTA MAJOR DE CENTENYS

Diumenge 9 de novembre

12:00h Ofici solemne.

16:30h Animació infantil amb Jordi Tonietti

19:00h Balls i cançons amb Calaix de Sastre

DEFUNCIONS

DIA	NOM I COGNOMS
26.04.2008	FRANCISCO VERGÉS ROCA

EN PERE JOAN FIGUERAS I LA CARME PALOMER

La Carme Palomer i en Pere Joan Figueras, del veïnat de Martís.

Fa un quinze anys que en Pere i la Carme es varen construir una casa a Martís, a tocar de la zona PEIN. Ell és fill del veïnat, i ella, de Banyoles. Esperen el seu primer fill, i estan molt contents de poder viure aquí i de poder veure-hi créixer el seu fill o filla.

Si es van instal·lar al veïnat és perquè tenien un terreny propietat de la família i després de força temps i tràmits van poder fer-s'hi la casa. Volien viure al camp, en un entorn natural. Treballen fora del municipi, però a no gaires quilòmetres. Voldrien que hi hagués una bona xarxa de transport públic per poder desplaçar-se a la feina sense agafar el seu cotxe. Els agrada la tranquil·litat del veïnat, tot i que a vegades fins i tot els sembla excessiva. En Pere enyora les ocasions de trobada al veïnat, quan feien la matança del porc i brunyols. "El temps ha anat molt de pressa", diu. "Aquí no has de patir per res", diu la Carme. "T' aixequés al matí i mires per la finestra de la cuina i ja pots deduir quin temps farà. En general el mal temps sempre ve de la banda d'Olot i Besalú, del nord-oest, si no és que se'ns tira a sobre una llevantada. Si la Mare de Déu del Mont i Rocacorba estan tapats, pluja segura!"

Tots dos gaudeixen veient la gran varietat de colors de la natura que els envolta a cada estació, mirant el cel, les estrelles, les diferents llunes. "És una gran sort que visquem en una zona protegida pel PEIN del Pla

de Martís", diu la Carme, i en Pere afegeix que desitjaria que tot el Pla s'integrés al futur Parc Natural de l'Estany de Banyoles, un parc on poguessin conèixer la protecció d'aquest espai tan privilegiat i les activitats pròpies de la pagesia.

"Fa vint-i-cinc anys, l'activitat principal d'aquí era fer de pagès, i avui dia són dues cases comptades les que es dediquen de ple a les feines del camp", diu en Pere. "S'ha arribat a un punt en què la mecanització del treball agrícola ha fet que unes poques persones treballin molts jornals i cada vegada siguin menys les que facin aquesta feina."

A part de la millora del transport públic, tots dos creuen que cal establir i fer complir polítiques i mesures de protecció de l'entorn i dels recursos naturals. En l'àmbit municipal, diuen que caldria donar a conèixer els nostres valors naturals, patrimonials i històrics. "Caldria mostrar les nostres tradicions i que la gent vegi que som un poble que sap conservar el seu entorn", remarca en Pere. I afegeix que per això també seria important netejar els boscos, els camins i les fonts. "Al municipi tenim molt per oferir als visitants. Tenim història. I n'hem de treure partit, promoure un turisme respectuós amb l'entorn perquè conegui la zona lacustre de Banyoles fins al Fluvià."

La Carme proposa d'organitzar nits d'observació d'estels amb telescopi i explicacions d'algun expert al Pla de Martís, on hi ha poca contaminació lumínica i les nits clares hi ha molta visibilitat. També voldrien que als contenidors d'escombraries que hi ha a tocar de la carretera s'hi col·loqués un plafó demanant que la gent no hi deixi residus i deixalles que han d'anar a l'abocador comarcal, perquè molt sovint hi llencen de tot i el lloc està molt brut.

Aquesta jove parella que ha triat Martís per viure-hi tenen la il·lusió que el seu fill que aviat arribarà pugui créixer amb els valors del respecte a l'entorn natural i l'estima de la terra i les tradicions.

EL VEÏNAT DE MARTÍS

Per Rosa M. Quintana

Publicacions, fets i dades d'interès

Al volum de la revista "Quaderns" del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles corresponent a 1985 es va publicar un article, *La indústria òssia d'Encantades de Martís*, de Josep Manuel Rueda i Torres, on es resumeix el seu estudi de les coves Encantades de Martís.

L'any 2004, el Consell Comarcal del Pla de l'Estany va publicar el llibre titulat *El camp d'aviació de Martís: 1938-1960*, de Joaquim Ejarque i Miquel Rustullet, en què es fa un interessant recull de la història d'aquest camp.

Al llibre "Els refugiats de la Guerra Civil a les comarques del Gironès i el Pla de l'Estany (1936-1939)", de Josep Maymí, Josep Ros i Xavier Turró, editat per les Publicacions de l'Abadia de Montserrat el 2006, un testimoni descriu com des de Banyoles se sentia la sirena del camp d'aviació de Martís.

L'any 1946, un avió Douglas DC-3 C-47 de la companyia holandesa KLM que feia la ruta Amsterdam-Ginebra-Madrid-Lisboa i duia 25 passatgers a bord va haver de fer un aterratge forçós al camp de Martís. L'any 1944, el general Franco havia començat a utilitzar aquest camp d'aviació com a punt estratègic per a la defensa

aèria de la zona i havia creat una esquadrilla de caça que s'anomenava "Batallón de Bañolas". Un dels caces de l'esquadrilla va acompanyar el DC-3 de KLM fins a la pista de Martís, que va aterrar-hi amb prou dificultats.

A partir de l'estiu passat, el Consell Comarcal del Pla de l'Estany ha posat en marxa unes visites guiades a peu en alguns escenaris de la Guerra Civil a la nostra comarca, d'una durada de dues hores i mitja. Un dels llocs més destacats de l'itinerari és el Pla de Martís, amb el camp d'aviació i el seu refugi antiaeri. Aquest refugi és una galeria d'uns 20 metres de llargada i 2m d'amplada amb volta de canó. Durant la visita el guia informa que el camp va partir com a mínim dos bombardejos de l'aviació italiana, el 1938 i el 1939.

El Pla de Martís és un lloc excel·lent per a fer observacions amb telescopi. És així com de tant en tant, en nits clares d'hivern, en ocasió d'eclipsis o de pluges d'estels, la secció d'astronomia del Centre Excursionista de Banyoles (Astrobanyoles) i l'Asociación Astronómica Hubble, hi organitzen nits d'observació i fotografia astronòmiques.

El veïnat de Martís és un petit nucli dispers, amb 33 cases i uns 70 habitants, que pertany al municipi d'Esponellà. Està situat a l'extrem nord de pla del mateix nom, i es divideix en dos barris, Martís de Dalt i Martís de Baix, separats per la carretera GIP-5121 que uneix Banyoles amb la N-260 al terme de Cabanelles.

A Martís hi ha un restaurant, una residència per a gent gran i la Casa Administració del Pantà d'Esponellà, que ara és un centre ocupacional depenent del Consell Comarcal del Pla de l'Estany. També hi ha una pista d'aeromodelisme. La Casa Administració del Pantà d'Esponellà es va construir la dècada de 1940. La Confederació Hidrogràfica dels Pirineus Orientals volia fer un pantà de grans dimensions per regar una bona part de l'Alt Empordà. El projecte, però, no va arribar a fer-se realitat perquè el terreny no tenia la impermeabilitat necessària i presentava moltes falles.

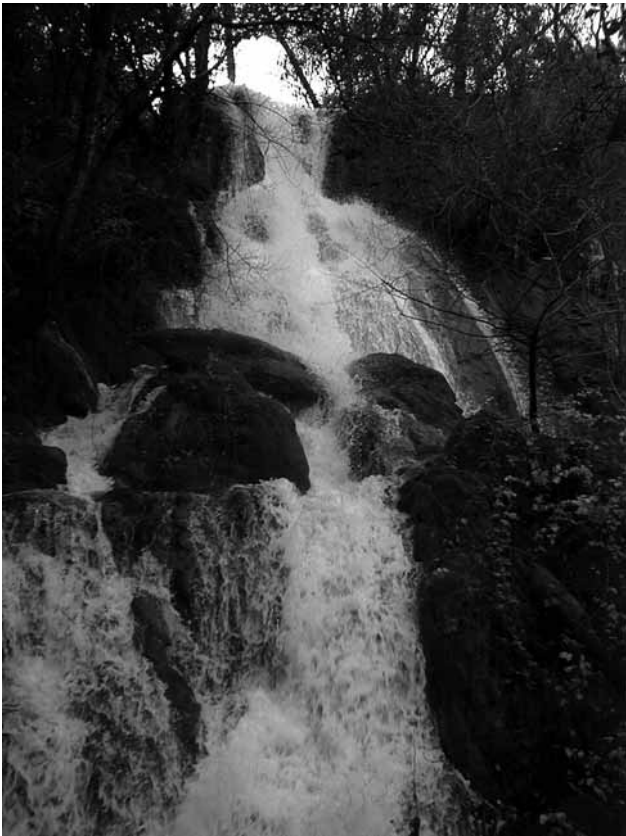
El Pla de Martís

El Pla de Martís és un gran altiplà d'uns 20 quilòmetres quadrats. Té una llargada d'uns 6 km, i la seva amplada més gran és d'uns 3 km entre Serinyà i el veïnat de Martís, el qual ha donat nom genèric a tota la plana.

La roca característica del Pla de Martís és la pedra d'Usall, un travertí que presenta formes ben curioses amb forats per la dissolució dels seus components calcaris. La presència d'aquesta roca és el que ens demostra que antigament el Pla de Martís era un gran estany, ja que el travertí es forma quan el carbonat de calci dissolt a l'aigua es diposita en forma de làmines. Hauríem de recular entre 1 milió i 250.000 anys per trobar en plena activitat l'estany de la platja d'Espolla, el qual es va estendre per tot el Pla de Martís-Usall. Aquesta antiga extensió lacustre, de la qual només resta la platja d'Espolla en èpoques de grans pluges, es va reomplir de materials quaternaris i va donar origen al pla.

La Riera d'Espolla

El Pla de Martís està travessat per la riera intermitent d'Espolla, que transcorre plàcidament per un llit de pedra fins a arribar a un saltant petit, on comença a agafar embranzida per despenyar-se per un saltant gran que rep el nom de Salt d'Espolla, d'un desnivell de quasi 100 metres, i formar algunes gorgues fins adesebocar al riu Fluvià, a tocar d'Esponellà.

El Salt d'Espolla, o de Martís, un impressionant saltant d'aigua de més de seixanta metres d'altura que només es produeix després d'intenses pluges. Foto: Joan Nierga.

Per travessar la riera hi ha diversos ponts, entre els quals cal destacar, per la seva bellesa, el Pont medieval de Martís, fet de pedra amb un sol arc i dos passos d'aigua quadrats, laterals i simètrics. L'arc de mig punt està construït damunt un aflorament de travertí d'Espolla. La via està pavimentada amb còdols de riu i la barana és de pedra.

Al costat del Pont hi ha una creu del terme de pedra, d'origen medieval, que descansa damunt un pilar octogonal situat sobre una base circular esglaonada de travertí. La creu va ser destruïda durant la Guerra Civil. Les seves restes originals es troben en el Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles. La creu actual és una reproducció.

Una mica d'història

A Martís s'han fet troballes arqueològiques i prehistòriques significatives a la Cova Mariver i la cova sepulcral de les Encantades, considerada la més important de la comarca per la riquesa de materials trobats. Les coves sepulcrales eren ossaris on es dipositaven les restes dels difunts passat un temps després de la seva mort. Procedien de diversos individus. S'hi dipositaven també restes de ceràmica, puntes de fletxa i altres objectes. Més endavant s'hi feien incineracions. Foren excavades pel Dr. J.M. Corominas entre els anys 1953 i 1957. Les restes que s'hi van trobar són al Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles.

A Martís hi trobem masies molt antigues amb elements

arquitectònics d'època medieval: finestres gòtiques i portals amb arcada de pedra, com Can Bofí de la Torre, Can Roure, Can Font, Mas Hospici (abans Mas Vilar), Ca la Dida (Can Marca), Can Moner (abans Mas Gimernau, sembla ser abreviant el nom del seu propietari Guillem Arnau), Can Teixidor (Can Tixador), Can Pascol (Can Pasqual) i altres.

Can Bofí de la Torre (S. XIII), és una masia fortificada documentada ja l'any 1260 amb el nom de Mas Anglada, i més tard va prendre el nom de Mas Bofill. Aquesta masia gaudeix d'un notable interès històric i arquitectònic. Té una torre defensiva de planta quadrada amb espitlleres de tir, i un portal d'estil barroc amb la imatge de sant Narcís en un plafó de ceràmica. Alguns sostres de la casa presenten relleus amb diferents motius i hi ha diverses finestres amb festejadors. Durant uns anys va pertànyer a la Confraria de Sant Narcís de Girona, sembla ser perquè el propietari no pagava els tributs corresponents a l'Església.

De l'actual Can Moner cal destacar la capella de la Mare de Déu dels Dolors (S. XIX) adossada a la façana meridional. Presenta uns quants elements d'interès, com un campanar amb campana originària de 1883; l'altar original, de fusta pintada; la fornícula decorada amb la imatge de la Mare de Déu dels Dolors; les parets laterals amb gravats francesos del segle XIX sobre el Via Crucis; un petit confessionari de fusta, i obertures amb vitralls de l'artista escocès Charles Bannerman.

El 1520, al veïnat constaven 11 cases que pagaven els seus tributs a l'Església. Ho feien en espècies. Un detall molt curiós és que en el document que hi ha a l'arxiu parroquial on consta el nom de cada una d'aquestes cases també s'esmenten les "copes" d'oli que pagaven. Diu textualment: "Copa: una quarta i mitja d'aquelles que dotze fan mallal".

El camp d'aviació

Al Pla de Martís hi va haver un camp d'aviació que va ser actiu en dues etapes. Primer, durant la guerra civil (entre l'abril de 1938 i el febrer de 1939), en què va ser ocupat per avions de l'exèrcit republicà. Amb l'entrada de les tropes franquistes a Banyoles els republicans es van haver de retirar cap a la frontera francesa i varen abandonar el camp. En la segona etapa, que va del novembre de 1944 al juliol de 1960, el camp va fer un servei estratègic. Era una base antiaeronàutica per controlar les hipotètiques incursions d'altres països. Soldats de lleva en feien les feines de manteniment i conservació.

El paisatge

El Pla de Martís posseeix un valor natural i paisatgístic indiscutible. Hom no pot contemplar el Pla de Martís i quedar-se indiferent. Veurà una gran extensió de camps de conreu, com una catifa multicolor, que canvia

de tonalitat al llarg de l'any: el verd dels sembrats que estan creixent, el daurat dels cereals madurs, els ocres i marronosos de la tardor, i l'hivern, quan els camps estan llaurats, acabats de sembrar i a punt per donar vida a una nova collita de gramínies. La planúria només queda interrompuda per alguns arbres aïllats o petits boscos.

El Pla de Martís està envoltat de turons, muntanyes mitjanes i altres de més altes, com la Mare de Déu del Món i Rocacorba, amb les seves siluetes inconfusibles, que sembla que el vetllen. Molt més lluny, els Pirineus, totalment coberts de neu a l'hivern, donen al conjunt una bellesa impressionant.

Un passeig molt agradable és anar des de la platja d'Espolla fins al saltant, quan la riera va plena, cosa que malauradament cada cop és més difícil de veure. El camí travessa el pla seguint el seu curs. Mentre camines, sents el soroll de l'aigua, neta i transparent, que baixa plàcida, sense pressa. Però quan arriba al

Salt Petit d'Espolla, comença a agafar embranzida, saltant pel mig de pedres. La vegetació és frondosa, amb alzines monumentals. Llavors arriba al Salt Gran, un salt d'aigua impressionant, que es pot contemplar des de diferents miradors situats a diverses alçades. L'aigua baixa amb força, aixecant núvols blancs d'esquitxos. Quina sensació de frescor!

Contemplant aquests salts envoltats d'un gran esclat de vegetació, hom pensa en l'extraordinària bellesa que havia de tenir la Terra quan tot era verge i salvatge, al principi de la humanitat.

Viure a Martís és un plaer i un privilegi, per la tranquil·litat que s'hi gaudeix, per la bonhomia dels veïns i per la bellesa del veïnat i del paisatge que l'envolta.

- L'autora vol expressar el seu agraïment a en Xicu Pardàs per haver-li donat accés a l'arxiu parroquial que ell mateix ha tingut cura d'ordenar, transcriure i conservar.

LA NOSTRA CUINA

Sèpia amb gambes

Per Ramon Oló

Ingredients per a 4 persones:

- dues cebes
- 1/2 kg de tomata triturada
- un xic de ketchup
- 1/2 kg de patates
- 1/2 kg de sepietes senceres
- 1/2 de gambes senceres
- un raig de vi blanc
- un got d'aigua
- un raig d'oli d'oliva
- sal i pebre

Preparació:

- Es tallen les cebes a la juliana i es posen a coure en una cassola amb una mica d'oli d'oliva fins que estiguin daurades.
- S'hi afegeix un raig de vi blanc i es deixa evaporar.
- S'hi afegeix la tomata triturada i es deixa coure una mica.
- S'hi posa la mica de ketchup, un got d'aigua i les patates tallades a trossos mitjans. Se sala i s'hi posa un xic de pebre i tot plegat es deixa coure a foc mitjà durant una hora.
- S'hi afegeixen les sepietes i les gambes, i es deixa coure una hora a foc lent. Se serveix calent.

L'AGRICULTURA I LA RAMADERIA DES DE L'ENTRADA A LA CEE

Per Francesc Darnés

Des de l'any 1986 formem part de la Comunitat Econòmica Europea. Això significa la supressió de fronteres, el lliure comerç i en definitiva el mercat lliure

entre els Estats membres. Des de llavors, el sector de l'agricultura i la ramaderia ha patit molts alts i baixos, fins al punt que l'abandonament de l'activitat any darrera any ha estat notable.

S'han aplicat polítiques a nivell comunitari per igual sense diferència de territoris, i això ens ha perjudicat molt. No tost els que estem dins aquest mercat havíem de passar pel mateix tub; per dir-ho d'una altra manera, cada país integrant havia de tenir un tracte adient a les seves necessitats. Han subvencionat que el pagès deixi de conrear i produir amb l'excusa que a la Unió Europea hi ha excedents, mentre no gaire lluny d'aquí s'estan morint de gana. En definitiva, s'han formulat i aplicat polítiques que ens costen molt d'entendre.

Els polítics europeus han tret un Suspens en majúscules des que som dins la CEE. Els canvis de criteris que any rere any han aplicat a les nostres explotacions han portat el desànim i l'abandonament de la majoria de la pagesia. Les inspeccions que hem patit, fins a set en un mateix any, en alguns casos han fet que molts pengessin el barret definitivament.

Persecució és la paraula

Amb tot això han pretès, i han aconseguit, que nosaltres portéssim una traçabilitat o, el que és el mateix, un bon maneig del que estem fent. Fins aquí, bé, i ho acceptem, en profit de la seguretat alimentària i de la qualitat del que mengem per al bé de tothom.

Però senyors, aquesta traçabilitat i bon maneig que tant ens han costat portar a terme es perd quan el producte surt de les nostres granges. El consumidor voldria i li agradaria saber tot el procés de la cria del bestiar, des del seu naixement fins a l'escorxador, així com saber la granja on ha estat criat o d'on ve la llet que beu, la verdura que compra, etc. La carn, la llet, la verdura o la fruita que arriben al mercat es barregen amb importacions llunyanes que fan confondre el consumidor, tot per interessos econòmics de les grans cadenes alimentàries, i fins i tot s'arriba a permetre l'entrada de productes de fora de la UE, on les normes sanitàries tenen molt que desitjar.

Si abans parlàvem de persecució, ara ho matisarem i direm que *disbauxa total* són les paraules més adequades, ja que si per un cantó han aconseguit fer-nos complir tot aquest grapat de normes als pagesos i ramaders, no s'han atrevit o bé no han pogut fer-les complir a les indústries transformadores.

Esperem que algun dia es posi tot al seu lloc, i que quan comprem el producte vagi degudament etiquetat i s'hi especifiqui tot el procés de producció que ha seguit. Aleshores, la paraula traçabilitat sí que tindrà sentit.

**AQUESTA SECCIÓ ESTÀ OBERTA A LES VOSTRES APORTACIONS.
US AGRAIREM QUE ENS FEU ARRIBAR ELS VOSTRES ESCRITS
SOBRE QÜESTIONS RELACIONADES AMB LA PAGESIA.**

LES ASSOCIACIONS

aksd jfñlkasj dñlkfj añsl ajñlskd jflkas jdñlfkjas

lkajñlskdjfnalksdj ñflaksdj ñflkjas ñdlkfj ñlskdjflksjñdlfksjñalksdjfn
fksjñalksdjfn lkasjdñflkajsdlkfjasñlkdjfalksdj
fñlkasjdfñlksjd ñflkajs dñlkfj añlskdjfañsldkfjañlskdj-
jañsldkfjaslkdjfal lkajñlskdjfnalksdj ñflaksdj ñflkjas
ñdlkfj ñlskdjflksjñdlfksjñalksdjfn lkasjdñflkajsdlkf-
jasñlkdjfalksdj fñlkasjdfñlksjd ñflkajs dñlkfj añlskdj-
jañsldkfjañlskdjfañsldkfjaslkdjfal lkajñlskdjfnalksdj

ñflaksdj ñflkjas ñdlkfj ñlskdjflksjñdlfksjñalksdjfn
lkasjdñflkajsdlkfjasñlkdjfalksdj fñlkasjdfñlksjd ñflkajs
dñlkfj añlskdjfañsldkfjañlskdjfañsldkfjaslkdjfal.

lkajñlskdjfnalksdj ñflaksdj ñflkjas ñdlkfj ñlskdjflksjñdl-
fksjñalksdjfn lkasjdñflkajsdlkfjasñlkdjfalksdj
fñlkasjdfñlksjd ñflkajs dñlkfj añlskdjfañsldkfjañlskdj-
jañsldkfjaslkdjfalllkajñlskdjfnalksdj ñflaksdj ñflkjas
ñdlkfj ñlskdjflksjñdlfksjñalksdjfn lkasjdñflkajsdlkf-
jasñlkdjfalksdj fñlkasjdfñlksjd ñflkajs dñlkfj añlskdj-
jañsldkfjañlskdjfañsldkfjaslkdjfallñflkfñadkfja.

Records i vivències de Maria Figueras i Maria Quintana

Entrevista feta pels germans Quintana-Figueras.

La Maria Figueras i la Maria Quintana, tota una vida a Martís

La Maria Figueras i la Maria Quintana han viscut tota la seva vida a Martís. Actualment tenen 86 i 87 anys, respectivament. Totes dues conviuen a Can Bofí de la Torre. Tenen un munt de records i vivències per explicar.

Origen

Les arrels familiars de la Maria Figueras estan a Martís mateix. Els seu avi era de Can Figueras i es va casar amb la pubilla de Can Moner, ambdues cases ja citades a l'època medieval.

La família de la Maria Quintana provenia de Molló. El seu avi, Toni, que era vidu, va venir a Can Bofí amb les seves dues filles i va conviure una temporada amb uns masovers que hi havia a la casa. Va pagar arrendament fins que va comprar la masia a mitges amb un seu germà. Van pagar 25.000 pessetes per la casa i totes les propietats. Havien guanyat els diners fent contraban amb França durant la guerra de 1914. Finalment el germà de la Maria, en Joan, la dècada de 1960 va adquirir la meitat de la casa i les propietats al seu oncle i els seus cosins.

L'escola

La mainada de Martís anava a escola a Esponellà. L'edat escolar era de 7 a 14 anys.

La Maria Figueras hi va poder anar regularment, però la Maria Quintana hi faltava molts dies perquè havia d'ajudar a la casa. Feien classe a la casa de la mestra, que era la senyora Angeleta (al costat de *Can Bargues*). La Maria Quintana també havia anat a estudi a Cal Pastor (Plaça de l'església). Recorda que havien de fer les seves necessitats en una espècie de cossi i, com que era una mica alt, per arribar-hi hi havia una escala de fusta de tres graons. El cossi es buidava una vegada a la setmana. Si feia bon temps anaven a dinar a casa i a la tarda tornaven a classe, però si feia mal temps s'emportaven el menjar i es quedaven a casa d'una família que els acollia.

Els nens feien classe a la casa del costat del cementiri (on no fa gaire anys hi havia hagut l'Ajuntament). Alguns d'ells,

com *el pare*, varen anar als Hermanos de Banyoles. El trajecte el feien en bicicleta. Els dies d'escola eren de dilluns a dissabte, però els dimecres a la tarda feien festa. Quan acabaven l'escolarització, les noies anaven a cosir i ajudaven a casa fins que es casaven.

El mercat

El dimecres era un dia de festa per als pagesos: Tots cap al mercat de Banyoles!

La Maria Figueras ens explica que els de Can Moner hi anaven amb tartana. Tenir tartana era un privilegi, ja que era molt més còmoda que un carro. Disposava de bancs encoixinats a cada costat. A Can Bofí hi anaven amb carret. Un detall curiós és que aquest carret uns anys més tard va ser utilitzat com a carro dels morts.

Al mercat hi anaven a vendre conills, ous, gallines... i compraven sucre, arròs, pastes... El pa i l'oli se'ls feien a casa. La Maria Quintana recorda que alguna vegada la mula s'havia esverat, i el carro, els passatgers i la resta de la càrrega havia anat tot per terra. Si aquell dia portaven ous, ja us podeu imaginar quina trencadissa! Portaven farina a Cal Fideuer de Banyoles perquè els fessin la pasta: fideus, pasta de sopa... Esporàdicament passava pel veïnat un home que en feia, de fideus. Recorden que per assecar-los els penjava d'una canya.

La mainada esperaven amb il·lusió que els pares arribessin de mercat perquè sabien que els portarien dolços. Quan els veien venir corrien a esperar-los i els deien: "Esteu bo, pare? Esteu bona, mare?", i aleshores rebien l'obsequi.

Molt treball i molt feixuc

La Maria Quintana als 12 anys va haver d'anar a fer la verema a França. També ja des de ben petita va haver d'ajudar molt a casa, perquè era la gran de sis germans. Havia de rentar la roba de tota la família. Si havia plogut, ho podia fer al safareig de Can Bofí, que s'omplia amb aigua de la pluja mitjançant una canalització rudimentària, però en època de sequera no quedava més remei que anar a fer la bugada al riu Fluvià, al Molí d'en Quer, per on passava un rec on l'aigua era força calenta. La Maria explica que tenia molta por per haver de fer un camí tan llarg tota sola i tan carregada. Un detall curiós és que recorda que en aquell temps, al riu, hi havia musclos d'aigua dolça (nàïades).

Algunes cases de Martís tenien safareig, com Can Font, Can Moner... Més tard van fer un safareig públic a la Font Petita. Quina sort quan la riera d'Espolla corria plena! Podien anar a rentar la roba allà, a tocar del veïnat.

La Maria Figueras no havia de treballar tant perquè Can Moner era una família més benestant. Ja des de temps antics tenien mossos, minyones i pastor.

Els diumenges i les festes

El diumenge al matí tocava anar a missa, i a la tarda, a doctrina i funció, fins que havien fet la Comunió Solemne. Després de la guerra, quan ja tenien disset o divuit anys, tot

el jovent del veïnat anava al cine a Banyoles amb bicicleta. S'ho passaven molt bé!

Però també era un gran motiu de diversió la Festa Major. Es mataven gallines, conills, ànecs, un xai... es feien unes bones cassolades de rostit, i es convidava a tots els parents, que venien de lluny, moltes vegades a peu. Eren rebuts amb grans mostres d'alegria i estimació.

Per Nadal mataven el gall. Ja ho diu bé la cançó: "Ara ve Nadal, matarem el gall..."

Passaven els Reis. Portaven duros o paquets de xocolata, taronges, torrons, sabates (si convenien), i alguna joguina com un cavall o una nina de cartró.

La matança del poc, pitjar raïms, segar i batre, eren uns altres motius de trobada i convivència entre les famílies del veïnat. En època de verema anaven a l'Empordà a buscar els raïms amb el carro, i els portaven en semals. Els homes els pitjaven per extreure'n el most.

La guerra

Els quatre germans grans de la Maria Figueras van travessar la frontera i més tard es van allistar amb les tropes franquistes. La família no va saber res d'ells durant els tres anys que va durar la guerra. El gran ja estava casat i tenia un fill petit. Per sort, van tornar tots sans i estalvis a casa. Ja us podeu imaginar quina alegria! La Maria recorda que els que es van quedar a casa (dones i fills petits) passaven molta por, perquè venien a fer registres a veure si trobaven els homes.

El pare de la Maria Quintana va marxar a la guerra, al costat dels republicans. Va deixar la dona i sis fills. La més gran era ella, amb 16 anys, i la petita tenia mesos. No van saber mai més res d'ell. Anys més tard un pagès de Puigcerdà els va explicar que l'havia matat un seu superior perquè ell no volia disparar.

A Can Bofí s'assabentaven de les notícies escoltant la ràdio, amagada al rebost, de nit. L'emissora era Ràdio Pirenaica. La primera cosa que van veure quan van entrar els nacionals va ser un tanc. Recorden que la carretera anava plena de gent que fugia cap a França, a peu o amb carro. La mare de la Maria Quintana va pastar moltes vegades pa per als refugiats. Quan els republicans fugien, a la nit es refugiaven als coberts però respectaven la gent i el material. Els nacionals es ficaven per dins les cases buscant republicans i s'emportaven coses o les feien malbé. La columna del general

Líster es va aturar a Can Bofí. Volien tirar a terra la imatge de Sant Narcís. Líster va dir: "¿Qué hace éste ahí arriba? Mañana lo bajaremos y le daremos el café". Per sort a la nit van rebre un avís i van haver de marxar. Un grup de nacionals van fer foc a la cabanya per escalfar-se i la van acabar cremant.

El naixement dels fills

La Maria Figueras es va casar amb en Joan, germà de la Maria Quintana, i se'n va anar a viure a Can Bofí. Recorda que abans de festejar amb en Joan, ja era molt amiga de la Rosa, la seva mare, i sempre li deia que li agradaria ser la seva jova. I ho va aconseguir!

Van tenir sis fills: primer quatre nenes i després dos nens. Quan va néixer el primer nen, quina il·lusió! Tot el veïnat se'n va alegrar!

En aquella època els fills naixien a casa. Una llevadora assistia el part. La mare havia d'estar-se al llit una setmana. La criatura s'havia de batejar abans de la setmana de vida. La mare, per tant, no podia assistir al bateig dels seus fills. Quan la mare ja estava recuperada, havia d'anar a missa amb el fill o la filla per presentar-los a l'església. Les mares de Martís, és clar, hi havien d'anar a peu. Per sort venia la llevadora i portava el nadó en braços. Quan batejaven les criatures es feia una gran festa. Sortint de l'església es tirava bateig: confits, caramels... que pagaven els padrins.

Durant molt temps a Can Bofí hi van viure 11 persones: en Joan i la Maria (els pares), els fills, l'oncle Josep i la tia Maria, germans del pare, i la Teresic, una dona que l'àvia va acollir. Hi va viure des de molt jove fins que es va morir. Més endavant va venir també l'Eugeni, que ajudava el pare a la granja de vaques i les feines del camp. Encara ara, de l'habitació on dormia se'n diu "el quarto de l'Eugeni".

Bons i mals records

La Maria Quintana no té tan bon record de la infància com la Maria Figueras, perquè es va fer molts tips de treballar ja des de ben petita. A vegades es passava tot el dia sembrant. En una ocasió la seva mare i ella van haver de tallar tot un camp de fenc a cops de dalla. El seu pare va morir a la guerra i la seva mare poc temps després, de manera que es va haver de fer càrrec dels seus cinc germans.

Ni l'una ni l'altra, però, van patir mai gana, ni en temps de guerra. Però el que sí que afirmen és que els ha agradat molt viure tota la seva vida a Martís.

